

PRO LEGE

O colecție necesară oricărui jurist:

- reunește între copertele fiecărei culegeri informații esențiale și extinse din domeniul abordat, înlesnind astfel utilizatorului activitatea de informare și de cercetare, reducând semnificativ și eficient timpul dedicat acesteia;
- prezintă pachete de acte normative consolidate, atent selectate în vederea acoperirii domeniului vizat, îmbogățite cu note și referințe utile, structurate și evidențiate profesionist și menite a facilita înțelegerea voinței și a intențiilor legiuitorului (prin semnalarea și/sau prin prezentarea unor corelații ori a unor spețe relevante, în unele cazuri prin oferirea unor lămuriri punctuale etc.);
- seria PREMIUM din cadrul colecției PRO LEGE este tipărită pe hârtie albă de calitate superioară, ideală pentru adnotările necesare în activitatea didactică și practică, beneficiază de grafică și de cromatică speciale (în vederea unui plus de evidențiere a informațiilor-cheie), incluzând totodată un vast material informativ suplimentar;
- fiecare culegere în parte constituie, practic, un instrument juridic complex, indispensabil activității de zi cu zi în cadrul domeniului căruiua îi este dedicată și pe care îl reprezintă, organizând unitar informațiile necesare unei bune cunoașteri a domeniului respectiv.

COORDONAREA GENERALĂ a Colecției PRO LEGE este asigurată de consilier juridic Oliviu Crâznic. Așteptăm sugestiile și propunerile dvs. pe adresa prolege@universuljuridic.ro

S.C. UNIVERSUL JURIDIC S.R.L.

București, Bd. Iuliu Maniu, nr. 7, Corp C, parter, Sector 6
telefon: 021.314.93.15; 0733.674.222; fax: 021.314.93.16

Codul de procedură penală și legislație conexă

Ediție PREMIUM 2018

**Ediție îngrijită
de prof. univ. dr.
Dan Lupașcu**

**Universul Juridic
București
-2018-**

Listă de abrevieri	5
CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ (Legea nr. 135/2010)	9
INDEX NCPP	315
LEGISLAȚIE CONEXĂ	336
Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României	336
Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat (<i>extras</i>)	344
Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului (<i>extras</i>)	369
Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (<i>extras</i>)	375
O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție	376
Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române	384
Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor	396
Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției (<i>extras</i>)	402
Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală	406
Legea nr. 364/2004 privind organizarea și funcționarea poliției judiciare	573
H.G. nr. 1439/2004 privind serviciile specializate destinate copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal	577
Legea nr. 550/2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române	579
Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (<i>extras</i>)	592
O.U.G. nr. 103/2006 privind unele măsuri pentru facilitarea cooperării polițienești internaționale	593
Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune	609
H.G. nr. 1079/2013 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune	639
Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal	698
Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal	737

¹⁾ Actele normative cuprinse în prezenta culegere au fost actualizate la data de 10 mai 2018.

Tabla de materii

Respect pentru oameni și cărți

PARTEA GENERALĂ	(art. 1-284)	11
Titlul I. Principiile și limitele aplicării legii procesuale penale	(art. 1-13)	11
Titlul II. Acțiunea penală și acțiunea civilă în procesul penal	(art. 14-28)	36
Capitolul I. Acțiunea penală	(art. 14-18)	36
Capitolul II. Acțiunea civilă	(art. 19-28)	37
Titlul III. Participanții în procesul penal	(art. 29-96)	42
Capitolul I. Dispoziții generale	(art. 29-34)	42
Capitolul II. Competența organelor judiciare	(art. 35-76)	42
Secțiunea 1. Competența funcțională, după materie și după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești	(art. 35-40)	42
Secțiunea a 2-a. Competența teritorială a instanțelor judecătorești	(art. 41-42)	45
Secțiunea a 3-a. Dispoziții speciale privind competența instanțelor judecătorești	(art. 43-52)	46
Secțiunea a 4-a. Competența judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară	(art. 53-54)	49
Secțiunea a 5-a. Organele de urmărire penală și competența acestora	(art. 55-63)	49
Secțiunea a 6-a. Incompatibilitatea și strămutarea	(art. 64-76)	53
Capitolul III. Subiecții procesuali principali și drepturile acestora	(art. 77-81)	60
Capitolul IV. Inculpatul și drepturile acestuia	(art. 82-83)	61
Capitolul V. Partea civilă și drepturile acesteia	(art. 84-85)	67
Capitolul VI. Partea responsabilă civilmente și drepturile acesteia	(art. 86-87)	68
Capitolul VII. Avocatul. Asistența juridică și reprezentarea	(art. 88-96)	68
Titlul IV. Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii	(art. 97-201)	74
Capitolul I. Reguli generale	(art. 97-103)	75
Capitolul II. Audierea persoanelor	(art. 104-131)	77
Secțiunea 1. Reguli generale în materia audierii persoanelor	(art. 104-106)	77
Secțiunea a 2-a. Audierea suspectului sau a inculpatului	(art. 107-110)	78
Secțiunea a 3-a. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente	(art. 111-113)	79
Secțiunea a 4-a. Audierea martorilor	(art. 114-124)	81
Secțiunea a 5-a. Protecția martorilor	(art. 125-130)	84
Subsecțiunea 1. Protecția martorilor amenințați	(art. 125-129)	84
Subsecțiunea a 2-a. Protecția martorilor vulnerabili	(art. 130)	86
Secțiunea a 6-a. Confruntarea	(art. 131)	87
Capitolul III. Identificarea persoanelor și a obiectelor	(art. 132-137)	87
Capitolul IV. Metode speciale de supraveghere sau cercetare	(art. 138-153)	88
Capitolul V. Conservarea datelor informatice	(art. 154-155)	104

Capitolul VI. Percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri	(art. 156-171)	105
Secțiunea 1. Percheziția domiciliară	(art. 157-164)	105
Secțiunea a 2-a. Alte forme de percheziție	(art. 165-168 ¹)	110
Secțiunea a 3-a. Ridicarea de obiecte și înscrisuri	(art. 169-171)	112
Capitolul VII. Expertiza și constatarea	(art. 172-191)	114
Capitolul VIII. Cercetarea locului faptei și reconstituirea	(art. 192-195)	124
Capitolul IX. Fotografiera și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane	(art. 196)	125
Capitolul X. Mijloace materiale de probă	(art. 197)	125
Capitolul XI. Înscrisurile	(art. 198-201)	125
Titlul V. Măsurile preventive și alte măsuri procesuale	(art. 202-256)	127
Capitolul I. Măsurile preventive	(art. 202-244)	127
Secțiunea 1. Dispoziții generale	(art. 202-208 ¹)	127
Secțiunea a 2-a. Reținerea	(art. 209-210)	132
Secțiunea a 3-a. Controlul judiciar	(art. 211-215 ¹)	134
Secțiunea a 4-a. Controlul judiciar pe cauțiune	(art. 216-217)	137
Secțiunea a 5-a. Arestul la domiciliu	(art. 218-222)	138
Secțiunea a 6-a. Arestarea preventivă	(art. 223-240)	142
Secțiunea 7-a. Încetarea de drept, revocarea și înlocuirea măsurilor preventive	(art. 241-242)	149
Secțiunea a 8-a. Dispoziții speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor	(art. 243-244)	151
Capitolul II. Aplicarea provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical	(art. 245-248)	152
Secțiunea 1. Obligarea provizorie la tratament medical	(art. 245-246)	152
Secțiunea a 2-a. Internarea medicală provizorie	(art. 247-248)	153
Capitolul III. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii	(art. 249-256)	155
Titlul VI. Acte procesuale și procedurale comune	(art. 257-284)	162
Capitolul I. Citarea, comunicarea actelor procedurale și mandatul de aducere	(art. 257-267)	162
Capitolul II. Termenele	(art. 268-271)	168
Capitolul III. Cheltuielile judiciare	(art. 272-276)	169
Capitolul IV. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite	(art. 277-279)	172
Capitolul V. Nulitățile	(art. 280-282)	172
Capitolul VI. Amenda judiciară	(art. 283-284)	174
PARTEA SPECIALĂ	(art. 285-603)	176
Titlul I. Urmărirea penală	(art. 285-341)	176
Capitolul I. Dispoziții generale	(art. 285-287)	176
Capitolul II. Sesizarea organelor de urmărire penală	(art. 288-298)	177
Secțiunea 1. Reglementări generale	(art. 288-294 ¹)	177
Secțiunea a 2-a. Plângerea prealabilă	(art. 295-298)	179
Capitolul III. Conducerea și supravegherea activității organelor de cercetare penală de către procuror	(art. 299-304)	180
Capitolul IV. Efectuarea urmăririi penale	(art. 305-326)	182

Secțiunea 1. Desfășurarea urmăririi penale	(art. 305-311)	182
Secțiunea a 2-a. Suspendarea urmăririi penale	(art. 312-313)	184
Secțiunea a 3-a. Clasarea și renunțarea la urmărirea penală	(art. 314-320)	185
Secțiunea a 4-a. Terminarea urmăririi penale	(art. 321-323)	188
Secțiunea a 5-a. Dispoziții privind efectuarea urmăririi penale de către procuror	(art. 324-326)	189
Capitolul V. Rezolvarea cauzelor și sesizarea instanței	(art. 327-331)	189
Capitolul VI. Reluarea urmăririi penale	(art. 332-335)	190
Capitolul VII. Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală	(art. 336-341)	192
Titlul II. Camera preliminară	(art. 342-348)	197
Titlul III. Judecata	(art. 349-477 ¹)	200
Capitolul I. Dispoziții generale	(art. 349-370)	200
Capitolul II. Judecata în primă instanță	(art. 371-470)	208
Secțiunea 1. Desfășurarea judecării cauzelor	(art. 371-390)	208
Secțiunea a 2-a. Deliberarea și hotărârea instanței	(art. 391-407)	214
Capitolul III. Apelul	(art. 408-425)	222
Capitolul III ¹ . Contestația	(art. 425 ¹)	374
Capitolul V. Căile extraordinare de atac	(art. 426-470)	231
Secțiunea 1. Constația în anulare	(art. 426-432)	231
Secțiunea a 2-a. Recursul în casație	(art. 433-451)	236
Secțiunea a 3-a. Revizuirea	(art. 452-465)	247
Secțiunea a 4-a. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate	(art. 466-470)	254
Capitolul VI. Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare	(art. 471-477 ¹)	257
Secțiunea 1. Recursul în interesul legii	(art. 471-474 ¹)	257
Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept	(art. 475-477 ¹)	260
Titlul IV. Proceduri speciale	(art. 478-549 ¹)	270
Capitolul I. Acordul de recunoaștere a vinovăției	(art. 478-488)	270
Capitolul I ¹ . Constația privind durata procesului penal	(art. 488 ¹ -488 ⁶)	273
Capitolul II. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice	(art. 489-503)	275
Capitolul III. Procedura în cauzele cu infractori minori	(art. 504-520)	279
Capitolul IV. Procedura dării în urmărire	(art. 521-526)	283
Capitolul V. Procedura reabilitării	(art. 527-537)	285
Capitolul VI. Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri	(art. 538-542)	288
Capitolul VII. Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare	(art. 543-547)	290
Capitolul VIII. Procedura privind cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală	(art. 548-549)	291

Secțiunea 1. Dispoziții generale	(art. 548)	291
Secțiunea a 2-a. Recunoașterea unor acte judiciare străine	(art. 549)	291
Capitolul IX. Procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării	(art. 549 ¹)	291
Titlul V. Executarea hotărârilor penale	(art. 550-601)	293
Capitolul I. Dispoziții generale	(art. 550-554)	293
Capitolul II. Punerea în executare a hotărârilor	(art. 555-581)	294
Secțiunea 1. Punerea în executare a pedepselor principale	(art. 555-561)	294
Secțiune a 2-a. Punerea în executare a pedepselor complementare	(art. 562-565)	296
Secțiunea a 3-a. Punerea în executare a măsurilor de siguranță	(art. 566-574)	297
Secțiunea a 4-a. Punerea în executare a altor dispoziții	(art. 575-576)	300
Secțiunea a 5-a. Punerea în executare a amenzii judiciare și a cheltuielilor judiciare avansate de stat	(art. 577-578)	300
Secțiunea a 6-a. Punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărâre	(art. 579-581)	301
Capitolul III. Alte dispoziții privind executarea	(art. 581 ¹ -596)	302
Secțiunea 1. Condamnarea în cazul anulării sau revocării renunțării la aplicarea pedepsei sau a amânării aplicării pedepsei	(art. 581 ¹ -582)	302
Secțiunea 1 ¹ . Schimbări în executarea unor hotărâri	(art. 583-588)	303
Secțiunea a 2-a. Amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață	(art. 589-591)	305
Secțiunea a 3-a. Întreruperea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață	(art. 592-594)	306
Secțiunea a 4-a. Înlăturarea sau modificarea pedepsei	(art. 595-596)	307
Capitolul IV. Dispoziții comune	(art. 597-601 ¹)	309
Titlul VI. Dispoziții finale	(art. 602-603)	314

PARTEA GENERALĂ

Titlul I

Principiile și limitele aplicării legii procesuale penale

Art. 1. Normele de procedură penală și scopul acestora. (1) Normele de procedură penală reglementează desfășurarea procesului penal și a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală.

(2) Normele de procedură penală urmăresc asigurarea exercitării eficiente a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituției, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesuală.

penală, precum și ale pactelor și tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte.

• **VECHIUL CPP (L. nr. 29/1968): art. 1 alin. (2).**

• **JURISPRUDENȚĂ. Dec. ICCJ (SP) nr. 270/2015 (www.scj.ro): „Instanța de judecată în fața căreia s-a invocat o excepție de neconstituționalitate nu are competența examinării acesteia, ci exclusiv a pertinentei excepției, în sensul legăturii ei cu soluționarea cauzei, în orice fază a procesului și oricare ar fi obiectul acestuia, și a îndeplinirii celorlalte cerințe legale. Referitor la condiția de admisibilitate privind legătura cu soluționarea cauzei este de observat că raportul cu soluționarea cauzei trebuie să privească incidența dispoziției legale a cărei neconstituționalitate se cere a fi constatată în privința soluției ce se va pronunța asupra cauzei deduse judecătii, adică a obiectului procesual penal aflat pe rolul instanței judecătorești. Astfel, decizia Curții Constituționale în soluționarea excepției trebuie să fie de natură să producă un efect concret asupra conținutului hotărârii din procesul principal. Aceasta presupune, pe de o parte, existența unei legături directe dintre norma contestată și soluția procesului principal, iar pe de altă parte, rolul concret pe care îl va avea decizia sa în proces, ea trebuind să aibă efecte materiale asupra conținutului deciziei judecătorului”.**

Art. 2. Legalitatea procesului penal. Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

• **VECHIUL CPP: art. 2 alin. (1).**

• **CEDO și CDFUE. A se vedea și art. 6§2 CEDO, respectiv art. 48 alin. (1) CDFUE (sub art. 4 NCPP).**

• **JURISPRUDENȚĂ. A se vedea:**

– **Dec. ICCJ (Complet DCD/P – sesizare respinsă) nr. 17/2015 (sub art. 488 NCPP);**

– **Dec. ICCJ (SP) nr. 74/A/2015 (sub art. 421 NCPP);**

– **Dec. ICCJ (SP) nr. 92/A/2015 (sub art. 432 NCPP).**

Art. 3. Separarea funcțiilor judiciare. (1) În procesul penal se exercită următoarele funcții judiciare:

a) funcția de urmărire penală;

b) funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în fața de urmărire penală;

c) funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată;

d) funcția de judecată.

(2) Funcțiile judiciare se exercită din oficiu, în afară de cazul când, prin lege, se dispune altfel.

(3)¹⁾ În desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei prevăzute la alin. (1) lit. c), care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecătii potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c).

(4) În exercitarea funcției de urmărire penală, procurorul și organele de cercetare penală strâng probe necesare pentru a se constata dacă există sau nu temeiuri de trimitere în judecată.

(5) Asupra actelor și măsurilor din cadrul urmăririi penale, care restrâng drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, dispune judecătorul desemnat cu atribuții în acest sens, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

(6) Asupra legalității actului de trimitere în judecată și probelor pe care se bazează acesta, precum și asupra legalității soluțiilor de netrimitere în judecată se pronunță judecătorul de cameră preliminară, în condițiile legii.

(7) Judecata se realizează de către instanță, în complete legal constituite.

¹⁾ Alin. (3) al art. 3 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 1 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 4. Presumția de nevinovăție. (1) Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

(2) După administrarea întregului probatoriu, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului.

• **VECHIUL CPP: art. 5².**

• **CEDO (Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale). Art. 6.**

Dreptul la un proces echitabil. (...) 2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția va fi legal stabilită.

CtEDO-10.473/05 (hot. Catană c. România): „50. Reclamantul consideră că, prin conținutul său, comunicatul de presă al PNA (...) a încălcat dreptul său la prezumția de nevinovăție garantat de art. 6§2 CEDO (...) 53. Curtea nu consideră necesar să examineze problema epuizării căilor de atac interne, întrucât, în orice caz, aceasta consideră că acest capăt de cerere este inadmisibil din următoarele motive. 54. Curtea reamintește că, dacă principiul prezumției de nevinovăție consacrat de art. 6§2 este inclus printre elementele procesului penal echitabil cerut de art. 6§1 [a se vedea art. 6§1 CEDO, sub art. 8 NCPP], acesta nu se limitează la o garanție procedurală în materie penală: sfera sa de aplicare este mai vastă și impune ca niciun reprezentant al statului să nu declare că o persoană este vinovată de săvârșirea vreunei infracțiuni mai înainte ca vinovăția sa să fie stabilită de o instanță (...). O atingere adusă prezumției de nevinovăție poate fi generată nu doar de un judecător sau de o instanță, ci și de alte autorități publice (...). 55. Art. 6§2 nu poate, cu toate acestea, împiedica, cu privire la art. 10 CEDO [Art. 10. Libertatea de exprimare. 1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. 2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești], autoritățile să informeze publicul asupra anchetelor penale în curs, dar cere ca acestea să o facă cu toată discreția și toată rezerva pe care o impune respectarea prezumției de nevinovăție (...). 56. Curtea subliniază că, în speță, comunicatul de presă incriminat a informat publicul cu privire la decizia parchetului de a începe urmărirea penală împotriva reclamantului pentru infracțiunea de luare de mită. Subliniind importanța alegerii termenilor utilizați de agenții statului, Curtea reamintește că ceea ce e important pentru aplicarea dispozițiilor citate anterior este sensul real al declarațiilor în cauză, și nu forma lor textuală (...). Or, în speță, comunicatul de presă relatează că reclamantul a fost surprins în flagrant, precum și circumstanțele concrete constatate în cursul procedurii de organizare a flagrantului. Faptele relatate de comunicatul de presă pot fi înțelese ca o modalitate prin care Ministerul Public afirmă că existau suficiente probe pentru a justifica decizia sa de începere a urmăririi penale împotriva reclamantului (...). 57. În plus, Curtea observă că impactul cauzei și importanța pe care aceasta o avea în ochii opiniei publice rezultau din poziția ocupată de reclamant, judecător (...), în contextul luptei împotriva corupției, un subiect de interes atât pentru autoritățile naționale, cât și pentru marele public. 58. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu identifică, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție” (M. Of. nr. 258 din 9 mai 2013).

• **CDFUE (Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene). Art. 48. Presumția de nevinovăție și dreptul la apărare.** (1) Orice persoană acuzată este prezumată nevinovată până ce vinovăția va fi stabilită în conformitate cu legea.

• **JURISPRUDENȚĂ. Dec. ICCJ (SP) nr. 3465/2007 (www.scj.ro): „Având în vedere că, la pronunțarea unei condamnări, instanța trebuie să-și întemeieze convingerea vinovăției inculpatului pe bază de probe sigure, certe și întrucât în cauză probele în acuzare nu au un caracter cert, nu sunt decisive sau sunt incomplete, lăsând loc unei nesiguranțe în privința vinovăției inculpatului, ICCJ apreciază că se impune a se da eficiență regulii potrivit căreia «orice îndoială este în favoarea inculpatului» (in dubio pro reo). Regula in dubio pro reo constituie un complement al prezumției de nevinovăție, un principiu instituțional care reflectă modul în care marile principii al aflării adevărului (consacrat în art. 3 CPP [art. 5 NCPP]) se regăsește în materia probațiunii. Ea se explică prin aceea că, în măsura în care dovezile administrate pentru susținerea vinovăției celui acuzat conțin o informație îndoielnică tocmai cu privire la vinovăția făptuitorului, în legătură cu fapta imputată, autoritățile judecătorești penale nu-și pot forma o convingere care să se constituie într-o certitudine și, de aceea, ele trebuie să concluzioneze în sensul nevinovăției acuzatului și să-l achite.**

Înainte de a fi o problemă de drept, regula in dubio pro reo este o problemă de fapt. Înfăptuirea justiției penale cere ca judecătorii să nu se întemeieze, în hotărârile pe care le pronunță, pe probabilitate, ci pe certitudinea dobândită pe bază de probe decisive, complete, sigure, în măsură să reflecte realitatea obiectivă (fapta supusă judecății). Numai așa se formează convingerea, izvorâtă din dovezile administrate în cauză, că realitatea obiectivă (fapta supusă judecății) este, fără echivoc, cea pe care o înfățișează realitatea reconstituită ideologic cu ajutorul probelor. Chiar dacă, în fapt, s-au administrat probe în sprijinul învinuirii, iar alte probe nu se întrevăd ori pur și simplu nu mai există, și totuși îndoiala persistă, în ce privește vinovăția, atunci îndoiala este «echivalentă cu o probă pozitivă de nevinovăție» și deci inculpatul trebuie achitat*.

D.C.C. nr. 198/2017 (M. Of. nr. 515 din 4 iulie 2017): „(...) sub aspectul stabilirii vinovăției inculpatului pentru săvârșirea faptelor în legătură cu care acesta este cercetat și, implicit, pentru răsturnarea prezumției de nevinovăție, procesul penal parcurge mai multe etape caracterizate prin nivele diferite de probație, de la bănuiala rezonabilă la dovedirea vinovăției dincolo de orice îndoială rezonabilă. Pe tot acest parcurs, anterior ultimului moment procesual, mai sus referit, prezumția de nevinovăție subzistă, fiind aplicabile prev. art. 23 alin. (11) Constituție. Astfel, dobândirea calității de suspect presupune administrarea unui probatoriu din care să rezulte bănuiala rezonabilă că a fost săvârșită o faptă prevăz. de legea penală. La rândul său, calitatea de inculpat este dobândită în urma administrării unui probatoriu din care să rezulte posibilitatea ca o persoană să fi săvârșit o anumită infracțiune, în fine, calitatea de condamnat poate fi stabilită pe baza unor probe din care să rezulte, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că inculpatul a săvârșit infracțiunea pentru care este cercetat*.”

Art. 5. Aflarea adevărului. (1) Organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului.

(2) Organele de urmărire penală au obligația de a strânge și de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Respingerea sau neconsemnarea cu rea-credință a probelor propuse în favoarea suspectului sau inculpatului se sancționează conform dispozițiilor prezentului cod.

• VECHIUL CPP: art. 3; art. 202 alin (1).

• JURISPRUDENȚĂ. A se vedea Dec. ICCJ (SP) nr. 3465/2007 (sub art. 4 NCPP).

Art. 6. Ne bis in idem. Nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar și sub altă încadrare juridică.

• VECHIUL CPP: art. 10 alin. (1) lit. j).

• PROTOCOLUL NR. 7 CEDO. Art. 4. Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori.

1. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceleiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat. 2. Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii și procedurii penale a statului respectiv, dacă fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată. 3. Nici o derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art. 15 din convenție.

CEDO -8.516/07 (hot. Butnaru și Bejan-Piser c. România): „2. Clarificarea aspectului dacă reclamanta a fost judecată de două ori pentru aceeași infracțiune («idem»). 31. Curtea reamintește că art. 4 Protocolul nr. 7 CEDO trebuie să fie înțeles ca interzicând urmărirea penală sau judecarea unei persoane pentru o a doua «infracțiune» în măsura în care aceasta are la bază fapte identice sau fapte care sunt în esență aceleași (...). 32. Garanția consacrată la art. 4 sus-menționat se activează la momentul punerii în mișcare a unei noi acțiuni penale și când decizia anterioară de achitare sau de condamnare dobândise deja autoritate de lucru judecat. În acest stadiu, elementele dosarului includ obligatoriu decizia prin care prima procedură «penală» în sensul CEDO s-a terminat și lista acuzațiilor formulate împotriva persoanei vizate de noua procedură. În mod normal, aceste elemente vor include o expunere a faptelor referitoare la infracțiunea pentru care respectiva persoană a fost deja judecată și o altă expunere referitoare la a doua infracțiune de care este acuzată. Aceste expuneri constituie un util punct de

pornire pentru examinarea și clarificarea de către Curte a aspectului dacă faptele celor două proceduri sunt identice sau sunt în esență aceleași (...). 33. Curtea subliniază că prezintă o importanță redusă care părți ale noilor acuzații sunt în cele din urmă reținute sau respinse în procedura ulterioară, deoarece art. 4 Protocolul nr. 7 CEDO enunță o garanție împotriva noii acțiuni penale sau a riscului unei noi acțiuni penale, iar nu interdicția unei a doua condamnări sau a unei a doua achitări (...). 34. Prin urmare, Curtea trebuie să examineze faptele care constituie un ansamblu de circumstanțe de fapt concrete implicând același făptuitor și indiosciabil legate între ele în timp și în spațiu, existența acestor circumstanțe trebuind să fie demonstrată pentru a putea fi pronunțată condamnarea sau pentru ca noi acțiuni penale să poată fi puse în mișcare (...). 35. Analizând faptele cauzei, Curtea reține că reclamanta a fost achitată, într-o fază inițială, de acuzația de lovire sau alte violențe (...) și, ulterior, a fost condamnată pentru tâlhărie în raport tot cu același incident. 36. În această privință, subliniază că (...) aspectul care trebuie clarificat nu este acela dacă elementele constitutive ale infracțiunilor (...) erau sau nu identice, ci acela de a determina dacă faptele imputate reclamantei în cele două proceduri penale se refereau la același comportament (...). În acest scop, Curtea trebuie să cerceteze dacă în cauză era vorba de același comportament din partea aceluiași persoane cu aceeași ocazie (...). 37. În prezenta speță, Curtea observă că reclamanta a fost acuzată în două rânduri pentru aceeași act de violență pe care le aplicase aceleiași persoane, (...) la aceeași dată (...); observă, de asemenea, că (...) a avut posibilitatea de a-și susține cauza în calitate de victimă (...). Chiar dacă alte fapte – respectiv o atingere adusă patrimoniului lui (...) – au fost imputate persoanei în cauză în cadrul cel de a doua proceduri, nu este mai puțin adevărat că cele două proceduri în cauză coincideau în privința actelor de violență. 38. Or, în cauze similare prezentei spețe, Curtea a concluzionat deja în sensul existenței, în esență, a aceluiași fapte, chiar dacă cele două proceduri vizate au tratat elemente parțial diferite (...). Cel mai recent, în Cauza Asadbeyli ș.a. c. Azerbaidjanului (nr. 3.653/05, 14.729/05, 20.908/05, 26.242/05, 36.083/05 și 16.519/06, 11 dec. 2012), în care reclamantii au făcut obiectul a două proceduri distincte privind o manifestare la care participaseră, Curtea a admis că infracțiunile de săvârșirea cărora persoanele în cauză erau acuzate erau diferite în raport cu un anumit număr de elemente, dar a concluzionat că procedurile se suprapuneau în ceea ce privește elementele esențiale ale infracțiunilor (...). 39. În ceea ce privește Cauza Muslija [c. Bosniei și Herțegovinei, nr. 32.042/11, pct. 34, 14 ian. 2014] (...), în care reclamantul făcuse obiectul a două proceduri – administrativă și, respectiv, penală – pentru că își lovisse fosta soție, Curtea a urmat un raționament identic și a concluzionat că faptele erau esențial aceleași, întrucât actele de violență erau, între altele, un element atât al abaterii administrative, cât și un element al infracțiunii (...). 40. În același timp, în Cauza Ruotsalainen c. Finlandei (nr. 13.079/03, 16 iun. 2009), în care reclamantul fusese condamnat în două rânduri pentru infracțiuni prevăzute de legislația fiscală, Curtea a concluzionat că faptele de care era acesta acuzat în cadrul procedurilor respective erau, în esență, aceleași, chiar dacă elementul intențional nu fusese reținut decât în cadrul primei proceduri (...). 41. În schimb, în Cauza Pirttimäki c. Finlandei (nr. 35.232/11, 20 mai 2014), Curtea a concluzionat că nu fusese încălcat art. 4 Protocolul nr. 7 CEDO pe motiv că cele două proceduri menționate nu se refereau la fapte, în esență, identice, întrucât circumstanțele de fapt și părțile erau diferite (...). 42. Prin urmare, în speță, Curtea consideră că infracțiunea de tâlhărie de care reclamanta era acuzată îngloba în ansamblul său faptele infracțiunii de lovire sau alte violențe și că această din urmă infracțiune nu conținea niciun element care să nu fi fost inclus în infracțiunea de tâlhărie. Actele de violență constituiau astfel elementul infracțiunii unic în cadrul procedurii pentru lovire sau alte violențe și un element esențial în cadrul procedurii pentru tâlhărie. 43. În cele din urmă, Curtea observă că, deși reclamanta a invocat autoritatea de lucru judecat în cadrul celei de-a doua proceduri, instanțele interne nu au stabilit expres în cadrul acestei proceduri că existau circumstanțe de fapt care distingeau acuzația de tâlhărie de cea de lovire sau alte violențe pentru care persoana în cauză fusese deja achitată (...). Pe de altă parte, a arătat că instanța de apel s-a pronunțat (...) că a existat identitate de fapte între cele două proceduri în cauză (...), dar că aceste constatări nu puteau să conducă, din motive procedurale, la o redeschidere a procedurii (...). 44. Prin urmare, Curtea consideră că actele de violență de care reclamanta era acuzată în cadrul celor două proceduri au fost, în esență, aceleași. 3. Clarificarea aspectului dacă a existat o repetare a trimiterii în judecată («bis»). 45. Curtea reamintește că art. 4 Protocolul nr. 7 CEDO nu vizează numai cazul unei duble condamnări, ci, de asemenea, pe cel al dublei trimiteri în judecată (...). Astfel, această dispoziție reafirmă trei garanții distincte conform cărora nimeni i) nu poate fi urmărit penal, ii) judecat sau iii) pedepsit de două ori pentru aceeași faptă (...). 46. În plus, art. 4 Protocolul nr. 7 CEDO are ca obiect să interzică repetarea procedurilor penale definitiv închise (...). Rezultă așadar o interdicție privind procedurile penale consecutive. 47. Totuși, în ceea ce privește procedurile penale paralele, art. 4 sus-menționat nu le interzice. Într-o astfel de situație nu se poate afirma că reclamantul a fost trimis în judecată în mai multe rânduri pentru «o infracțiune pentru care fusese deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă». Astfel, Curtea a concluzionat în sensul caracterului vădit nefondat al unei cereri într-o cauză în care instanța națională pusese capăt celei de-a doua proceduri atunci când a fost pronunțată o hotărâre definitivă în cadrul primei proceduri (...). Cu toate acestea, a constatat o încălcare atunci când instanțele interne nu au pus capăt celei de-a doua proceduri (...). 48. Aplicând aceste principii în speță, Curtea observă că prima procedură s-a finalizat cu o hotărâre definitivă (...). Constată, de asemenea, că, în cadrul celei de-a doua proceduri,

aceeași instanță a pronunțat (...) o hotărâre prin care condamna reclamanta în primă instanță. Rezultă că aceasta a fost condamnată în primă instanță pentru tâlhărie, deși hotărârea de achitare pentru lovire sau alte violențe rămăsese deja definitivă. 49. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că reclamanta a fost judecată în două rânduri pentru aceleași acte de violență. 50. Prin urmare, a fost încălcat art. 4 Protocolul nr. 7 CEDO” (M. Of. nr. 139 din 23 februarie 2016).

• **CDFUE. Art. 50. Dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune.** Nimeni nu poate fi judecat sau condamnat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în cadrul Uniunii, prin hotărâre judecătorească definitivă, în conformitate cu legea.

• **JURISPRUDENȚĂ. Dec. ICCJ (Complet DCD/P – sesizare respinsă) nr. 8/2016 (M. Of. nr. 430 din 8 iunie 2016):** „În principiu, pentru aplicarea principiului «ne bis in idem», trebuie să existe o primă procedură penală care s-a finalizat printr-o hotărâre de condamnare sau de achitare definitivă a unei persoane împotriva căreia s-a formulat o acuzație în materie penală, iar autoritățile să demareze o a doua procedură penală («elementul bis»), pentru aceeași faptă («elementul idem») cu privire la aceeași persoană. Pentru a fi aplicabilă garanția instituită de principiul «ne bis in idem», ambele proceduri trebuie să fie desfășurate în urma formulării unei «acuzații în materie penală». Astfel, CtEDO a statuat că termenul «procedură penală» folosit în cadrul art. 4 Protocolul nr. 7 trebuie să fie interpretat în lumina principiilor generale aplicabile expresiilor «acuzație în materie penală» și «pedeapsă» care sunt prevăzute de art. 6 și 7 CEDO. Cu privire la prima procedură este necesar ca aceasta să se fi încheiat cu o hotărâre definitivă prin care să se fi pronunțat achitarea sau condamnarea acuzatului. Reluând considerentele Raportului explicativ priv. Protocolul nr. 7 CEDO, CtEDO a reținut în jurisprudența sa că art. 4 Protocolul nr. 7 are drept scop împiedicarea repetării procedurilor penale închise în mod definitiv. Instanța europeană consideră că o decizie este definitivă atunci când este irevocabilă, adică nu este susceptibilă de căi ordinare de atac sau părțile au epuizat aceste căi sau au lăsat să se împlinească termenul necesar pentru exercitarea lor. Pe de altă parte, fiind chemată să se pronunțe asupra semnificației «hotărâre definitivă» din art. 54 Convenția de aplicare a Acordului Schengen, CJUE a statuat că decizia trebuie să fie definitivă și obligatorie în sensul dreptului național al statului contractant ale cărui autorități au adoptat-o și să se asigure că decizia respectivă conferă în acest stat protecția acordată în temeiul principiului «ne bis in idem». Niciunul dintre cele două texte nu face referire la o hotărâre pronunțată de către o autoritate judiciară. Ambele instanțe europene au analizat caracterul definitiv al deciziei, și nu tipul autorității care a pronunțat decizia, recunoscând caracter definitiv chiar deciziilor pronunțate de către autorități administrative. În jurisprudența internă, dar și în jurisprudența CtEDO și a CJUE, nu au fost aspecte de abordare diferite atunci când «elementul bis» a constat dintr-o hotărâre judecătorească definitivă pronunțată de o instanță de drept penal, acest aspect de drept nefiind controversat. Multiple aspecte au fost examinate de instanțele europene cu referire la reținerea «elementului bis» în alte ipoteze decât cele derivând din hotărâri penale de condamnare sau achitare. Sub acest ultim aspect, există o amplă jurisprudență CtEDO și CJUE, din examinarea hotărârilor constatându-se că există deja cristalizată o jurisprudență coerentă și clară a celor două instanțe europene cu privire la situațiile derivând din: 1) aplicarea unor sancțiuni contravenționale și, apoi, cercetarea și trimiterea în judecată (în instanța penală) a făptuitorului; 2) dispunerea de către Ministerul Public a unei soluții de neurmărire sau netrimiteri în judecată și, ulterior, infirmarea soluției și trimiterea în judecată a făptuitorului; 3) dispunerea unor decizii de către autoritățile administrative și, apoi, după caz, urmărirea penală sau chiar trimiterea în judecată a făptuitorului. (...) Conform sesizării se solicită ca ICCJ a României să pronunțe o hotărâre prealabilă pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: dacă sintagma «când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar și sub altă încadrare juridică», folosită de legiuitor în cuprinsul art. 6 NCPP, care consfințește principiul «ne bis in idem», are în vedere doar hotărârile pronunțate în materie penală față de o persoană pentru aceeași faptă – indiferent de încadrarea juridică dată faptei – sau noțiunea de «hotărâre penală» este folosită de legiuitor în sens larg, prin ea înțelegându-se orice fel de hotărâre indiferent de materia în care se pronunță și de procedura

după care s-a judecat cauza, dacă aceasta ar putea fi apreciată, prin prisma jurisprudenței CtEDO cu privire la art. 4 Protocolul nr. 7 CEDO, că are un caracter penal și reprezintă o hotărâre prin care s-a produs «condamnarea» penală, civilă, fiscală sau contravențională a persoanei, trimisă mai apoi în judecată într-un proces penal pentru aceeași faptă. Din modul de formulare a întrebării prealabile rezultă că instanța de sesizare solicită ICCJ nu să dea rezolvare de principiu unei chestiuni de drept (punctuală și direct incidentă în cauza respectivă), ci să facă un studiu exhaustiv al întregii legislații și jurisprudențe naționale și să determine care dintre multiplele hotărâri judecătorești ce pot fi pronunțate de instanțele din România, indiferent de materia în care se pronunță și de procedura după care s-a judecat cauza, pot constitui «elementul bis». Or, rolul ICCJ a României – stabilit de legiuitor în procedura «pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept» – nu este de a oferi studii, note sau opinii consultative asupra unor probleme de drept generale sau ipotetice. De altfel, în art. 477 alin. (1) NCPP se arată că «Asupra sesizării, completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept se pronunță prin decizie, numai cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării»; această disp. legală relevă care este competența ICCJ în procedura «pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept». În acest sens, chiar CJUE a menționat, în mai multe hotărâri, că funcția conferită Curții, în cadrul art. 267 TFUE, este de a contribui la administrarea justiției în statele membre, iar nu de a formula opinii consultative asupra unor probleme generale sau ipotetice (...). Curtea poate refuza să soluționeze o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de o instanță națională, dacă este evident că interpretarea solicitată, a dreptului UE, nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică ori Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate (...). CJUE a mai arătat că, potrivit unei jurisprudențe constante, deși nu este de competența ei să se pronunțe în cadrul unei proceduri inițiate în temeiul art. 267 TFUE, cu privire la compatibilitatea unor norme de drept intern cu dreptul UE și nici să interpreteze actele cu putere de lege sau normele administrative naționale, Curtea este totuși competentă să furnizeze instanței de trimitere toate elementele de interpretare proprii dreptului UE care îi pot permite acestora să aplice o asemenea compatibilitate în vederea soluționării cauzei cu care este sesizată (...). Un alt motiv de respingere ca inadmisibilă a sesizării derivă din practica constantă și clară a celor două instanțe europene, jurisprudență pentru care nu este nevoie de «dezlegarea» ori de «lămurirea» ICCJ. Examinarea acestei jurisprudențe este suficientă, în opinia ICCJ, să lămurească instanța de trimitere (în sensul art. 475 NCPP) cu privire la chestiunea de drept strict incidentă în cauza penală, respectiv în ce măsură o hotărâre civilă de tipul celei avute în vedere de instanța de fond poate constitui sau nu «elementul bis». De altfel, în înscrisurile emise de instanțele implicate direct sau indirect în adoptarea unor soluții cu privire la societatea comercială și la administratorul acesteia (sentințe civile, sentința penală și încheierea de sesizare) se fac trimiteri la hotărâri din jurisprudența CtEDO și a CJUE, prin raportare la trimiterea în judecată a administratorului societății, pentru infracțiunea de evaziune fiscală, unele cu referire la unele state nordice (Suedia, Norvegia, Finlanda etc.), chiar făcându-se «echivalări» ale «sancțiunilor» din legea națională cu cele ale respectivelor state în domeniul fiscal [«Această constatare, dublată de cea anterioară, potrivit căreia în jurisprudența CtEDO procedura de impunere a unei suprataxe (asimilabile în dreptul român dobânzilor și penalităților) asupra obligațiilor fiscale datorate de un contribuabil are caracter penal, coroborat cu faptul că sancțiunea pecuniară stabilită de instanța administrativă este irevocabilă, a condus Trib. (...) la concluzia că pentru faptele de evaziune fiscală imputate inculpatului prin rechizitoriu există autoritate de lucru judecat». Or, din examinarea hotărârilor celor două instanțe europene, pronunțate în materie fiscală, rezultă existența unui sistem complex (spre ex., în Suedia) de «sancționare», după caz, administrativă ori penală, a faptelor, în materia stabilirii și plății taxelor și impozitelor datorate statului (L. priv. infracțiunile fiscale și L. priv. stabilirea impozitelor, în cazul ambelor, Statul, prin organe specializate, fiind subiect al procedurilor administrative ori judiciare). În consecință, jurisprudența CtEDO și CJUE este clară și unitară în materia reținerii sau nu a tipului/felului unei decizii administrative ori a unei hotărâri judecătorești ca «elementul bis».

Art. 7. Obligatorietatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale. (1)

Procurorul este obligat să pună în mișcare și să exercite acțiunea penală din oficiu atunci când există probe din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni și nu există vreo cauză legală de împiedicare, alta decât cele prevăzute la alin. (2) și (3).

(2) În cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, procurorul poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia.

(3) În cazurile prevăzute expres de lege, procurorul pune în mișcare și exercită acțiunea penală după introducerea plângerii prealabile a persoanei vătămate sau după obținerea autorizării ori sesizării organului competent sau după îndeplinirea unei alte condiții prevăzută de lege.

• VECHIUL CPP: art. 2 alin. (2).

Art. 8. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal. Organele

judiciare au obligația de a desfășura urmărirea penală și judecata cu respectarea garanțiilor procesuale și a drepturilor părților și ale subiecților procesuali, astfel încât să fie constatate la timp și în mod complet faptele care constituie infracțiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil.

• VECHIUL CPP: art. 1 alin. (1).

• CEDO. Art. 6. Dreptul la un proces echitabil. 1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod

echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa [D.C.C. nr. 641/2014 (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014): „30. În ceea ce privește prev. art. 6 par. 1 CEDO, CtEDO a reținut că conceptul de «acuzație în materie penală» are o semnificație «autonomă», independentă de clasificările utilizate de sistemele juridice naționale ale statelor membre. Conceptul de «acuzație» trebuie înțeles în sensul CEDO. Prin urmare, acesta poate fi definit drept «notificarea oficială, din partea autorității competente, privind suspiciunea referitoare la comiterea unei fapte penale», definiție care depinde, de asemenea, de existența sau absența unor «repercuțiuni importante asupra situației (suspectului)» (...). Totodată, CtEDO a raportat definiția noțiunii de «materie penală» la 3 criterii alternative: criteriul calificării interne, cel al naturii faptei incriminate și cel al scopului și severității sancțiunii”].

CtEDO-36.605/04 (hot. Manolachi c. România): „34. Reclamantul se plânge de caracterul inequitabil al procedurii penale, la finalul căreia a fost condamnat, după ce fusese achitat în primă instanță, fără ca instanțele de apel și de recurs să fi audiat personal nici pe el, nici pe martori. (...) 41. Curtea reamintește că modalitățile de aplicare a art. 6 în cazul procedurii apelului depind de caracteristicile procedurii în cauză; este necesar să se țină seama de ansamblul procedurii interne și de rolul care revine instanței de apel în ordinea juridică națională. Atunci când o sesizare publică a avut loc în primă instanță, absența dezbaterilor publice în apel se poate justifica prin particularitățile procedurii în cauză, ținând seama de natura sistemului de apel intern, de întinderea competențelor instanței de apel, de modul în care au fost realmente prezentate și protejate interesele reclamantului în fața acesteia și, mai ales, de natura chestiunilor pe care trebuia să le soluționeze (...). 42. În plus, Curtea a hotărât că, atunci când o instanță de control judiciar este competentă să analizeze atât situația de fapt, cât și chestiunile de drept și să studieze în ansamblu problema vinovăției, ea nu poate, din motive ce țin de echitatea procedurii, să tranșeze asupra chestiunilor respective fără o apreciere nemijlocită a declarațiilor persoanei care susține că nu a comis actul considerat ca infracțiune (...). 43. Curtea reamintește că a subliniat deja că, deși dreptul acuzatului de a avea ultimul cuvânt are o importanță semnificativă, acesta nu poate fi confundat cu dreptul de a fi audiat în timpul dezbaterilor de către o instanță (...). Revenind la faptele cauzei, Curtea reține, în primul rând, că, deși reclamantul a putut avea ultimul cuvânt în fața Curții de Apel (...) și a ICCJ, acesta nu a fost audiat oficial de către aceste instanțe. 44. Astfel, reiese din dosar că reclamantul a fost condamnat fără ca acesta sau martorii să fie audiați personal de către Curtea de Apel (...) și ICCJ. Prin urmare, pentru a stabili dacă a avut loc o încălcare a art. 6, este necesar să se examineze rolul celor două instanțe și natura problemelor pe care acestea trebuiau să le judece (...). 45. Potrivit dispozițiilor CPP în vigoare la data faptelor, instanța sesizată cu apelul nu era obligată să pronunțe o nouă hotărâre pe fond, ci doar avea această posibilitate (...). În speță, Curtea de Apel (...) s-a prevalat de această posibilitate și a desființat hotărârea de achitare a reclamantului. Aspectele pe care această instanță a trebuit să le analizeze pentru a se pronunța asupra vinovăției reclamantului aveau, în speță, un caracter factic predominant,

ceea ce ar fi justificat audierea inculpatului, cu atât mai mult cu cât a fost prima instanță care l-a condamnat. Din documentele aflate la dosar reiese că reclamantul nu a fost audiat personal în apel. Reiese, de asemenea, că instanța de apel nu i-a audiat din nou pe martori și a folosit declarațiile date de aceștia din urmă în fața poliției și parchetului, cu toate că unii dintre aceștia își retrăseseră declarațiile în fața tribunalului. 46. Referitor la rolul ICCJ ca instanță de recurs într-o procedură penală, precum cea din speță, Curtea a avut deja ocazia să se pronunțe în această privință. În cauzele Dănilă c. România (...) și Găitănanu (...), Curtea a constatat că procedura în fața jurisdicției de recurs era o procedură completă care urma aceleași reguli ca o procedură pe fond și că ICCJ putea să decidă fie confirmarea achitării reclamantului, fie să îl declare vinovat, după ce a realizat o apreciere completă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției părții interesate, administrând, după caz, noi mijloace probatorii. 47. Aceste constatări se impun și în prezenta cauză, în măsura în care aspectele pe care curtea de apel și ICCJ au trebuit să le analizeze pentru a se pronunța cu privire la vinovăția reclamantului aveau un caracter pur factic. Mai precis, era necesar să se pronunțe cu privire la prezența reală a reclamantului la locul infracțiunii în data de (...). Mai mult, acest element factic era decisiv pentru a stabili vinovăția reclamantului (...). 48. Reclamantul a fost găsit vinovat pe baza unor mărturii care, ele însele, fuseseră suficiente să determine tribunalul să se îndoiască de temeinicia acuzației formulate împotriva sa pentru a motiva achitarea sa (...). În aceste condiții, omisiunea curții de apel și a ICCJ de a-i audia pe reclamant și pe martori înainte de a-l declara vinovat pe reclamant a limitat semnificativ dreptul la apărare, cu atât mai mult cu cât apelul parchetului era motivat de diferența dintre data reținută în transcrierea declarațiilor martorilor apărării și data incidentului. Reclamantul subliniază că această diferență era o eroare materială, după cum Curtea de Apel (...) a recunoscut de altfel în Hotărârea din (...). 49. Curtea observă că, atunci când curtea de apel și ICCJ au înlocuit cu o hotărâre de condamnare hotărârea inițială de achitare, acestea nu dispuneau de nicio probă nouă. Jurisprudența Curții subliniază în acest sens că posibilitatea unui acuzat de a se confrunța cu un martor în fața instanței care se pronunță în ultimul grad cu privire la acuzație constituie o garanție a unui proces echitabil, în măsura în care observațiile instanței cu privire la comportamentul și credibilitatea unui martor pot avea consecințe pentru acuzat (...). 50. În măsura în care Guvernul subliniază faptul că reclamantul nu a cerut audierea sa și a martorilor, Curtea consideră că jurisdicția de recurs era obligată să ia din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu o solicitase în mod expres (...). În orice caz, Curtea reține că reclamantului nu i se poate imputa vreo lipsă de interes față de procesul său (...). 51. Aceste elemente îi sunt suficiente Curții pentru a constata că hotărârea de condamnare a reclamantului, pronunțată fără audierea sa în persoană de către instanțele de apel și de recurs și fără audierea martorilor, cu toate că reclamantul fusese achitat în primă instanță, nu se conformează cerințelor unui proces echitabil. 52. Prin urmare, Curtea respinge excepția ridicată de Guvern (...) și hotărăște că a fost încălcat art. 6§1 CEDO” (M. Of. nr. 253 din 8 aprilie 2014).

CtEDO-14.317/04 (hot. Oșet c. România): „20. Reclamantul se plânge că a fost obligat la repararea prejudiciului material deși, în opinia sa, acțiunea civilă aferentă nu a fost introdusă în termenele legale. (...) 33. Curtea reamintește că garanțiile referitoare la un proces echitabil implică în principiu dreptul, pentru părțile la proces, de a lua cunoștința de orice înscris sau observație prezentată instanței și să o dezbată (...). Mai mult, Curtea reamintește că s-a pronunțat în sensul că efectul real al observațiilor este de mică importanță și că părțile unui litigiu trebuiau să aibă posibilitatea de a preciza dacă apreciau că un document necesita observații din partea lor. Curtea consideră că acest aspect este esențial pentru încrederea justițiabililor în funcționarea justiției: aceasta se bazează, printre altele, pe siguranța părților că s-au putut exprima cu privire la orice înscris din dosar (...). 34. Revenind la faptele prezentei cauze, Curtea subliniază în primul rând că soluția pronunțată în cauză trebuie analizată ca o decizie privind temeinicia unei «acuzații în materie penală» îndreptată împotriva reclamantului. 35. Curtea reține că, în judecata în primă instanță, Judecătoria (...) a luat act de faptul că Ministerul Finanțelor Publice nu a făcut nicio cerere de constituire ca parte civilă (...). Cererea de constituire ca parte civilă a fost făcută de Ministerul Finanțelor Publice pentru prima dată în apel, în fața Tribunalului (...), peste termenele prevăzute de legislația internă (...). Tribunalul (...) a fost nevoit așadar, pentru prima dată în decursul procedurii, să examineze pe fond chestiunea obligării reclamantului la plata despăgubirilor. 36. În plus, Curtea observă că părțile sunt de acord că practica instanțelor interne permitea constituirea ca parte civilă după citirea actului de seizare cu condiția ca inculpatul să nu se opună (...). Curtea observă însă că pozițiile părților diferă cu privire la chestiunea dacă reclamantul a putut, în mod rezonabil, să ia cunoștință de existența posibilității de a fi obligat la plata despăgubirilor și să se exprime cu privire la constituirea Ministerului Finanțelor Publice ca parte civilă în afara termenului. În această privință, Curtea constată că reclamantul susține că cererea de constituire ca parte civilă nu a făcut niciodată obiectul dezbaterilor între părți, în vreme ce Guvernul consideră că cererea fusese depusă la dosar, dar că avocatul reclamantului nu o văzuse. 37. Plecând de la documentele depuse la dosar, Curtea observă că Tribunalul (...) nu l-a informat pe reclamant despre cererea de constituire ca parte civilă a Ministerului Finanțelor Publice și despre eventualitatea obligării la plata despăgubirilor; precum și că reclamantul nu fusese ascultat în această privință și nu consimțise expres la o astfel de cerere (...). Pe de altă parte, Curtea observă că Guvernul nu susține contrariul, ci consideră că reclamantul consimțise implicit la constituirea Ministerului Finanțelor Publice ca parte civilă prin faptul că nu se opusese în mod explicit (...). 38. Curtea consideră că acest ultim argument al

Guvernului bazat pe un consimțământ implicat al reclamantului nu poate fi reținut deoarece renunțarea la exercitarea unui drept garantat de Convenție trebuie stabilită în mod neechivoc (...). Aceasta subliniază că Tribunalul (...) a fost primul care a examinat pe fond chestiunea constituirii ca parte civilă și că decizia acestuia a modificat considerabil situația reclamantului (...) și că, mai mult decât atât, procedura avea o miză importantă pentru reclamant (...). 39. Pe de altă parte, Curtea observă că, în calitate de instanță de ultim grad de jurisdicție, Curtea de Apel (...) nu a examinat argumentele reclamantului referitoare, în special, la imposibilitatea de a-și exprima opoziția față de constituirea Ministerului Finanțelor Publice ca parte civilă în afara termenului (...). În această privință, Curtea amintește că art. 6 CEDO impune în special, în sarcina «instanței», obligația de a efectua o examinare efectivă a motivelor, argumentelor și probelor propuse de părți, cu excepția cazului în care se apreciază relevanța acestora (...). Deși este adevărat că obligația motivării deciziilor, impusă instanțelor de art. 6§1 CEDO, nu poate fi înțeleasă ca impunând formularea unui răspuns detaliat la fiecare argument (...), se impune constatarea că, în speță, Curtea de Apel (...) pronunțându-se prin hotărâre definitivă și irevocabilă, a omis să examineze argumentele reclamantului referitoare la imposibilitatea manifestării opoziției sale față de cererea de constituire ca parte civilă în afara termenului, în condițiile în care aceste argumente ar fi putut fi decisive pentru soluționarea cauzei. 40. În concluzie, a fost încălcat art. 6§1 CEDO" (M. Of. nr. 515 din 10 iulie 2014).

CEEDO-27.781/06 (hot. Văduva c. România): „32. Reclamantul s-a plâns de caracterul inechitabil al procesului penal declanșat împotriva sa. (...) a) Principii generale. 37. Curtea reamintește că, atunci când o instanță de recurs trebuie să analizeze o cauză în fapt și să evalueze în ansamblu problema vinovăției sau nevinovăției, respectiva instanță nu poate, din motive ce țin de echitatea procesului, să soluționeze corespunzător chestiunile respective fără o evaluare directă a declarațiilor date personal de către un inculpat care susține că nu a comis fapta pretinsă a fi infracțiune (...). În plus, Curtea consideră că, în aprecierea temeiniciei acuzațiilor în materie penală, audierea nemijlocită a inculpatului ar trebui să fie totuși regula generală. Orice derogare de la acest principiu ar trebui să fie cu titlu de excepție și supusă unei interpretări restrictive (...). 38. De asemenea, deși este sarcina instanței naționale să hotărască cu privire la necesitatea ascultării martorilor, în anumite circumstanțe, încălcarea art. 6 poate fi determinată de refuzul de a audia martorii (...). Un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în faptul că urmărirea penală, inclusiv elementele urmăririi care au legătură cu procedura, trebuie să aibă un caracter contradictoriu și trebuie să existe o egalitate a armelor între acuzare și apărare (...). Înainte de a putea dispune o soluție de condamnare, toate probele împotriva unui inculpat trebuie prezentate, în mod obișnuit, în ședință publică, în prezența acestuia, în scopul dezbaterii contradictorii. Există excepții de la acest principiu, dar acestea nu trebuie să încalce dreptul la apărare; de regulă, acest drept impune ca inculpatului să i se acorde o ocazie adecvată și corespunzătoare de a contesta o declarație a unui martor al acuzației și de a-l interoga pe acesta, fie în momentul audierii acestuia, fie într-o etapă ulterioară a procesului (...). 39. Cu toate acestea, pot exista interese concurente, precum securitatea națională sau nevoia de a proteja martorii care riscă represalii sau de a nu divulga metodele poliției de anchetare a unei infracțiuni, care trebuie puse în balanță cu drepturile inculpatului (...). 40. Pentru a avea garanția că inculpatul beneficiază de un proces echitabil, orice dificultăți cauzate apărării prin limitarea drepturilor acesteia trebuie să fie suficient compensată de procedura urmată de autoritățile judiciare (...). b) Aplicarea acestor principii în prezenta cauză. 41. Curtea reține că reclamantul a fost acționat de tribunal pe motiv că probele împotriva acestuia nu erau concludente (...). Cu toate acestea, în baza aceluiași probe aflate la dosar, reclamantul a fost apoi condamnat de curtea de apel și ICCJ (...). Nici curtea de apel, nici ICCJ nu au procedat la audierea nemijlocită a reclamantului sau a martorilor. 42. Se impune examinarea rolului ICCJ și a naturii problemelor pe care trebuia să le soluționeze (...). 43. (...) Curtea a avut posibilitatea să examineze întinderea competențelor ICCJ, ca instanță de recurs, atunci când examinează un recurs precum cel din prezenta cauză, respectiv după ce o primă cale de atac a fost soluționată deja de o instanță de grad inferior. Curtea a constatat că procedurile desfășurate în fața ICCJ sunt proceduri complete, guvernate de aceleași norme ca în cazul unui proces pe fond, instanța având de examinat atât faptele cauzei, cât și problemele de drept. ICCJ putea decide fie să mențină achitarea reclamantului, fie să îl condamne după o evaluare atentă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției lui. În cazul în care necesitatea unor audieri nemijlocite ar fi determinată de circumstanțele cauzei, ICCJ putea retrimite cauza la o instanță de grad inferior, în conformitate cu prevederile CPP în vigoare la acea dată (...). 44. În prezenta cauză, reclamantul a prezentat ca motive de recurs erorile grave de fapt survenite în hotărârile instanțelor de grad inferior (...). ICCJ a examinat recursul în acest cadru legal. Instanța trebuia să decidă ce importanță acordă declarațiilor inițiale ale lui (...) și schimbării ulterioare a poziției acestuia, precum și celorlalte probe contestate de reclamant. Astfel, instanța trebuia să facă o evaluare completă a vinovăției sau nevinovăției reclamantului în raport cu învinuirile aduse acestuia din moment ce aceleași probe au condus atât la achitarea, cât și la condamnarea acestuia (...). Mai mult, atât curtea de apel, cât și ICCJ au făcut o evaluare privind presupusa lipsă de onestitate a reclamantului în timpul procesului. Deși reclamantul a contestat modul în care curtea de apel a determinat presupusa sa lipsă de onestitate, această critică nu a primit un răspuns de la ICCJ (...). 45. Problemele ridicate pot fi considerate, în mod rezonabil, ca prezentând o oarecare complexitate și nu puteau fi evaluate corespunzător fără audierea nemijlocită, de către instanță, a reclamantului și a martorilor (...).

46. De asemenea, pentru a-l condamna pe reclamant, curtea de apel și ICCJ s-au bazat pe declarația inițială a lui (...) și pe transcrierile convorbirilor. Reclamantul a contestat însă în mod repetat legalitatea acestor mijloace de probă. 47. Legalitatea declarației inițiale a lui (...) a fost măcar verificată și confirmată de tribunal (...), însă instanțele nu au examinat legalitatea transcrierilor. Curtea reține că, deși relevanța și importanța acelei probe nu au fost contestate în timpul procesului, instanțele nu au putut obține o expertiză asupra conținutului ei deoarece procurorul a refuzat să permită experților desemnați de instanță să examineze materialul necesar (supra, pct. 17). De asemenea, nu s-a dat curs cererilor reclamantului ca procurorul să prezinte o copie a autorizației de interceptare și ca toate transcrierile să fie puse la dispoziție, deși reclamantul a prezentat argumente privind relevanța lor pentru apărare (...). 48. Deși nu are sarcina de a evalua relevanța acestei probe, Curtea reține că instanțele interne nu i-au permis reclamantului să folosească garanțiile procedurale prevăzute de lege pentru a contesta autenticitatea și acuratețea transcrierilor (...). 49. În ultimul rând, ICCJ s-a bazat pe procesele-verbale întocmite de investigatorii sub acoperire (...). Reclamantul a contestat folosirea acestor procese-verbale în toate gradele de jurisdicție și a cerut audierea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorului acestora (...). Autoritățile interne nu au prezentat motive întemeiate pentru neascultarea acestor martori (...). Condamnarea reclamantului s-a bazat în mare măsură importantă, dacă nu chiar în cea mai mare măsură, pe declarațiile date de martori în faza de urmărire penală. Cu toate acestea, apărării nu i s-a acordat niciodată posibilitatea de a le adresa întrebări, nici măcar într-o ședință secretă în care li s-ar fi putut garanta confidențialitatea, posibilitate care era prevăzută de legea internă (...). Aceeași concluzie este valabilă în ceea ce privește omisiunea instanței interne de a proceda la ascultarea nemijlocită a martorului (...), presupus informator al poliției, a cărui declarație dată în prezența procurorului constituia, în opinia Guvernului, una dintre cele mai incriminatoare probe împotriva reclamantului (...). 50. Considerentele de mai sus fi sunt suficiente Curții pentru a concluziona că, prin condamnarea reclamantului în lipsa audierii nemijlocite a acestuia sau a martorilor și în lipsa unei examinări corespunzătoare a cererilor acestuia pentru expertizarea înregistrărilor convorbirilor telefonice și pentru audierea corespunzătoare a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorului, autoritățile interne nu au oferit practic garanțiile corespunzătoare pentru a contrabalansa dificultățile cauzate apărării prin limitarea drepturilor acesteia. Procesul declanșat împotriva reclamantului nu a fost echitabil și, în consecință, a fost încălcat art. 6§1 CEDO" (M. Of. nr. 648 din 3 septembrie 2014).

CEEDO-29.453/07 (hot. Șerban c. România): „29. (...) examinarea compatibilității cu art. 6§1 și §3 lit. d) CEDO a unei proceduri în care declarațiile date de un martor care nu s-a prezentat și nu a fost audiat în timpul procesului sunt folosite ca probe cuprinde trei etape (...). Curtea trebuie să cerceteze: (i) dacă a existat un motiv temeinic care să justifice absența martorului și, în consecință, admiterea cu titlu de probă a depoziției sale (...); (ii) dacă depozitia martorului absent a constituit temeiul exclusiv sau decisiv al condamnării (...); (iii) dacă există elemente care pot să compenseze, în special garanții procedurale solide, suficiente pentru a contrabalansa dificultățile provocate apărării ca urmare a admiterii unei asemenea probe și pentru a asigura caracterul echitabil al procedurii în ansamblu (...). 30. Ar trebui insistat pe faptul că lipsa unui motiv serios care să justifice neaprezentarea unui martor pentru acuzare constituie un element important în ceea ce privește evaluarea caracterului echitabil de ansamblu al unui proces; un astfel de element este susceptibil să încline balanța în favoarea constatării potrivit căreia a fost încălcat art. 6§1 și 3 lit. d) (...). 32. În ceea ce privește prima etapă, Curtea observă că, în cel de-al doilea ciclu procedural în urma căruia reclamantul a fost condamnat pentru trafic de droguri, instanțele interne nu au ascultat patru dintre martorii indicați în rechizitoriul parchetului (...). De asemenea, reține că tribunalul i-a citat în mod legal și a emis mandate de aducere pentru a se asigura de prezența lor (...). Aceștia nu s-au prezentat totuși, tribunalul observând (...) că soții (...) erau plecați din țară, noua lor adresă fiind necunoscută (...). 33. Curtea admite faptul că, emițând mandate de aducere, instanțele interne au confirmat absența acestor martori de la adresa lor obișnuită, dar constată că nu rezultă din dosar că ar fi fost luate măsuri concrete pentru a localiza noile lor adrese, căutându-i activ sau, după caz, prin mecanismele de cooperare internațională în materie penală. De altfel, Guvernul nu a susținut, în observațiile sale, că ar fi fost luate astfel de măsuri. 34. De aceea, Curtea apreciază că instanța de fond nu a invocat un motiv întemeiat care să justifice neaprezentarea celor patru martori și admiterea cu titlu de probe a depozitiilor acestora. 35. Cu privire la clarificarea aspectului dacă depozitia martorilor absenți a constituit temeiul exclusiv sau decisiv al condamnării reclamantului, Curtea observă că (...) ICCJ a motivat această condamnare prin declarațiile soților (...) și ale (...), care fuseseră condamnați anterior pentru aceste fapte, și a reținut că acestea se coroborau cu declarațiile martorilor ascultați în timpul urmăririi penale (...). Curtea deduce că, în opinia ICCJ, declarațiile soților (...) erau decisive pentru a justifica condamnarea reclamantului și nu are niciun motiv pentru a pune la îndoială această constatare. Curtea observă și că ICCJ a menționat declarațiile tuturor martorilor ascultați în timpul cercetării penale, acestea confirmând declarațiile martorilor principali. Curtea deduce că declarațiile celorlalți martori (...) au determinat într-o anumită măsură condamnarea reclamantului, mai ales având în vedere că, dată fiind natura faptelor de care reclamantul era acuzat, procurorii se sprijineau în primul rând pe mărturia. 36. În aceste condiții, Curtea apreciază că depozitiile făcute de martorii absenți au fost «decisive», adică în măsură să determine soluția cauzei. 37. În sfârșit, în privința